

РОЗДІЛ III. Військові операції та окупаційний режим

Танкова битва в Західній Україні, незважаючи на всі помилки і прорахунки, мала велике значення для всього початкового періоду війни. Хоча радянському командуванню не вдалося розгромити 1-шу танкову групу Клейста, але ворожий план був зірваний. Оточити і знищити війська Південно-Західного фронту на Правобережній Україні у визначені строки не вдалося. Зрив планів німецького командування в ході прикордонної битви став першим кроком наступного краху авантюристичного плану блискавичної війни й в остаточному рахунку майбутньої поразки гітлерівської військової машини.

Список використаних джерел та літератури

1. Баграмян И. Х. Так начиналась война / И. Х. Баграмян. – К. : [б. и.], 1984.
2. Былинин С. Танковое сражение под Бродами – Ровно 1941 г. / С. Былинин. – М. : Экспринт, 2004.
3. Владимирский А. В. На киевском направлении / А. В. Владимирский. – М. : Воениздат, 1989.
4. Гальдер Ф. Военный дневник / Ф. Гальдер. – Т. 3, кн. 1. – М., 1971.
5. Дроговоз И. Железный кулак РККА (танковые и механизированные корпуса Красной Армии 1932–1941 г.) / И. Дроговоз. – М. : [б. и.], 1999.
6. Жуков Г. К. Воспоминания и размышления / Г. К. Жуков. – М. : [б. и.], 1975.
7. Исаев А. 1941: Бои на Украине / А. Исаев // Фронтовая иллюстрация. – 2004. – № 4.
8. Мощанский И. Операция Барбаросса. Военная летопись. Сер. : Бронетанковый музей. – Вып. 3. – Танковое сражение на Западной Украине 22 июня – 7 июля 1941 года / И. Мощанский. – М., 2002.
9. Попель М. Дні у полум'ї / М. Попель. – К. : [б. в.], 1968.
10. Рокоссовский К. К. Солдатский долг / К. К. Рокоссовский. – М. : [б. и.], 1968.
11. Стасюк И. Оборона Западной Украины. 1941 / И. Стасюк. – М. : Экспринт, 2006.
12. Украинская ССР в Великой Отечественной войне 1941–1945. – Т. 1. – К. : [б. и.], 1975.

Оксана Салата

**Інформаційна політика окупаційної адміністрації
та її вплив на настрої населення в 1941–1944 роках
(за матеріалами архівів Волинської та Рівненської областей)**

Стаття присвячена визначенню основних аспектів окупаційної політики в цьому регіоні й аналізу механізмів та форм інформаційно-психологічного впливу на населення Волині в період німецької окупації 1941–1944 рр.

Ключові слова: Друга світова війна, нацистська окупаційна політика, інформаційна політика, інформаційно-психологічний вплив, преса.

Салата Оксана. Информационная политика оккупационной администрации и ее влияние на настроения населения в 1941–1944 гг. (по материалам архивов Волынской и Ровенской областей). Стаття посвящена определению основных аспектов оккупационной политики в этом регионе и анализу механизмов и форм информационно психологического влияния на население Волыни в период немецкой оккупации 1941–1944 гг.

Ключевые слова: Вторая мировая война, нацистская оккупационная политика, информационная политика, информационно-психологическое влияние, пресса.

Salata Oksana. Informative Policy of Occupation Administration and its Influence on Mood of Population in 1941–1944 (After Materials of Archives of the Volynskoy and Rovenskoy Areas). The article is devoted determination of basic aspects of of occupation policy of this region and analysis of mechanisms and form informatively psychological influence on the population of Volyni in the period of German occupation 1941–1944.

Key words: Second world war, nazi of occupation policy, informative policy, psychological influence, press, is informative.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Упродовж багатьох віків мистецтво впливу на морально-психологічний стан військовослужбовців та населення противника було надзвичайно важливим і досягло високого рівня. Упродовж ХХ ст.

вдосконалювалися інформаційні технології. Демократичні перетворення вимагали широкого розголосу всього, що відбувалося в провідних європейських країнах. Не стояли осторонь і держави з тоталітарним укладом. Вони використовували інформаційні технології для створення замкнених політичних систем і поширення ідеологій на власних громадян.

Військові вчені одногосно визнали, що інформаційна війна є складовою частиною військового мистецтва. Один із англійських учених П. Г. Уорбертон писав: «Сьогодні основним завданням у війні є не знищення збройних сил противника, як це було раніше, а підринок морального стану населення ворожої країни в цілому і до рівня, щоб воно змусило свій уряд піти на мир. Збройні зіткнення армій – це лише один із засобів до досягнення цієї мети» [1].

Переваги інформаційного впливу усвідомлювало й керівництво Радянського Союзу – одного з головних учасників у цій війні. З перших днів створення СРСР основним політичним завданням більшовицької партії та радянського уряду був інформаційний вплив на масову свідомість населення. У передвоєнний період радянське керівництво створило надзвичайно потужний пропагандистський апарат, який діяв, створюючи необхідні установки у свідомості населення багатонаціональної держави. Однією з таких установок було загальновідоме твердження про непереможність Радянської армії, що мало глобальні наслідки в 1941–1945 рр.

Сьогодні, коли активно входить у суспільне життя поняття «інформаційний простір», ми не можемо ігнорувати той факт, що в Німеччині й СРСР у 20–30-х рр. ХХ ст. формувалася власний інформаційно-ідеологічний простір, основою якого стала, відповідно, нацистська та комуністична ідеології.

У сучасних вітчизняних словниках тлумачення терміна «інформаційне поле (простір)» ще не відображене належним чином. Якщо ж виходити із латинського значення слова «інформувати» – це «зображати, складати уявлення про що-небудь», звідси логічно пояснюється, що «інформаційне поле» означає поле чи простір, у якому існує, циркулює, обертається інформація. Поняття «інформаційний простір» – соціально-політичне й містить у собі територіальний і космічний фактори, а найбільш важливим складником є людський фактор, оскільки суспільна інформація призначається для людини, основний її споживач – людина, і без людини вона втрачає свій сенс [2, 123–124].

Отже, аналізуючи Другу світову війну, ми бачимо, що обидва противники – і нацистська Німеччина й Радянський Союз – робили ставку саме на інформаційну політику і її вплив на особовий склад обох армій та населення окупованих територій.

Зокрема, гітлерівське керівництво значну увагу приділяло інформаційно-психологічному впливу на населення окупованих територій. Особливо яскраво цей аспект проявлявся в період, коли політику на окупованих територіях контролював Альфред Розенберг. Він уважав, що від настрою населення окупованих територій багато в чому буде залежати успіх гітлерівських планів і тому декларував ліберальну політику щодо місцевих жителів. На відміну від нього, рейхскомісар України Еріх Кох та фельдмаршал Кейтель вважали, що «потрібно зробити місцеве населення відповідальним за свої власні справи, так, як природно, неможливо поставити охорону біля кожного сараю, біля кожного вокзалу. Місцеві жителі повинні знати, що буде розстріляно всякого, хто проявляє бездіяльність, і що вони будуть відповідати за кожний проступок». Також, на його думку, потрібно було відродити газети, і для України, щоб впливати на свідомість місцевого населення [3].

Питанням німецької окупаційної політики на Волині та вивченням архівних документів і матеріалів займалися історики Н. О. Амеженко, Г. М. Ревуха, А. М. Купай. Вивчаючи розсекречені німецькі документи, вони показали особливості окупаційної політики в цьому регіоні, інструменти впливу на населення окупованих територій у вигляді директив німецького керівництва, преси, радіоповідомлень, плакатів, листівок тощо [4].

Український історик В. Косик, аналізуючи проблему українсько-польського протистояння під час німецької окупації проаналізував причини конфлікту, що виник між польським і українським населенням. Він чи не вперше звернув увагу на роль політичної пропаганди в цьому питанні, про зацікавленість радянської влади в українсько-польському протистоянні [5].

Історик О. Ю. Ленартович у працях освітлює процес формування системи окупаційної влади на Волині в роки Другої світової війни, причини виникнення руху опору нацистській владі, але недостатньо уваги було приділено пропагандистській структурі окупаційного апарату [6, 279–287].

Сьогодні перед нами стоїть завдання дослідити механізми та форми інформаційно-психологічного впливу на населення Волині в період німецької окупації 1941–1944 рр. На прикладі окремих

документів й архівних матеріалів спробуємо визначити основні аспекти окупаційної політики цього регіону.

Політику, яка проводилася окупаційним режимом на окупованих землях у 1941 р. на Волинській землі, підтверджують архівні матеріали, місцеві газети та інші друковані видання. Серед них – часопис «Волинь», «Костопільські вісті», «Українське слово» та ін.

Щоб створити ілюзію мирного життя і змусити населення окупованих територій працювати на Рейх, нацистська окупаційна владою було створено умови для розвитку суспільного та культурного життя. У перші місяці окупації у рейхскомісаріаті, зокрема на території Волині, оживало суспільне життя: відкривалися середні школи, гімназії, жіночі вчительські семінарії, діяли різноманітні професійні та самодіяльні творчі гуртки, стежилися театральні вистави, у кінотеатрах демонструвалися кіноплівки, зняті за творами українських та німецьких авторів.

Одразу ж із призначенням на посаду рейхсміністра окупованих територій Розенберг видав низку директив про поширення фашистських порядків на окуповані радянські області. Серед них – загальні директиви, директиви про колгоспи, директиви із соціальних питань і директиви, які нас найбільше цікавлять – про роботу преси та пропаганду.

Відповідно до директив про пресу та пропаганду, всі питання, пов'язані з дозволом видання місцевих газет, повинні розв'язуватися рейхсміністром у справах окупованих східних областей на основі пропозицій рейхскомісарів. Потрібно видавати стільки газет, скільки це потрібно для того, щоб не залишати населення без необхідної інформації. Гітлерівське керівництво усвідомлювало, що залишати населення без інформації політично невигідно. Проте треба прагнути до максимального обмеження кількості місцевих газет у рейхскомісаріатах [7, 66].

Дозвіл на видання місцевих газет залежав від наявності в кожному окремому випадку політично надійних видавців і редакторів. Так само всі установи радіослужб перебували в компетенції рейхсміністра в справах окупованих східних областей, який ухвалював рішення з цих питань на підставі пропозицій рейхскомісаріатів [7, 67].

Одним із напрямів діяльності відділів пропаганди, створених при кожному гебітскомісаріаті, зокрема й на території Волині, стала публікація в пресі статей, де окупаційна влада критикувала й висміювала радянські видання. Найбільшу увагу в цьому контексті заслуговують газети «Известия», «Правда». Так, у німецьких архівних матеріалах знаходимо статті, що публікувалися в зазначених виданнях про становище в Японії, Італії, Албанії, а також у яких висміюються дії радянського військового командування і урядової політичної верхівки СРСР [8, 15–17].

У повідомленнях Німецького інформаційного бюро постійно друкувалися статті про сучасне життя українського населення, зокрема йшлося про те, що комісари Радянської армії втягують у війну солдат, підлітків і жінок. Акцентувалася увага на тому, що ГПУ тримає цивільне населення в постійному страху, формуючи таким чином цілу терористичну систему [9].

Щоб прихилити на свій бік місцеве населення, окупаційна влада сприяла створенню в м. Рівному Обласного земельного відділу окружної управи. Відразу ж після створення Відділ почав організацію гуртків «Сільський господар» у кожній громаді по всій області. Для цього Обласний земельний відділ усім тридцятью районним земельним відділам області розіслав документ такого змісту: «У старі часи Україна була житницею Європи. Україна «текла медом і молоком», як характеризували подорожуючи по Україні чужоземці. Народ український став знедолений, відсунутий на останнє місце і зведений до етнографічного животіння, раба.

Більшовицькі колгоспи остаточно зруйнували українське селянство. Прийшли нові часи, твориться наше незалежне життя... Розгортається широке поле для влаштування різноманітних курсів з сільського господарства для дорослих господарів, господинь та юнацтва. На тих курсах наші спрагнені до знань хлібороби довідаються про багато нових речей з агрокультури, тваринництва, машинознавства, луківництва, садівництва, городництва, птахівництва та інших галузей господарства» [10, 3].

Працівники Відділу пропаганди у своїх публікаціях постійно порівнювали життя населення окупованих територій до окупації й після, щоб вигідно відтінити окупаційну політику й показати, що в перспективі їх чекає «світле майбутнє». Вони постійно вдавалися до примітивних методів впливу

на місцеве населення. Так, наприклад, на початку вересня 1941 р. було проголошено конкурс на різного роду спогади: «Що я пережив за останні два роки більшовицького панування». Зрозуміло, окупаційне керівництво чекало, що листи зі спогадами надійдуть у значній кількості, оскільки саме в Західній Україні та на Волині населення було більшою мірою незадоволене радянським режимом, ніж на Сході. Було навіть обіцяно, що всі надіслані листи-спогади будуть опубліковані в тому чи тому часопису, а найцікавіші в збірнику «Книга терпінь українського народу під більшовицьким тиранством» [11, 4].

У той же час, за донесенням партизанської розвідки Центру, з перших же днів війни війська вермахту проявляли належну нещадну стосовно до мирного населення політику. «Захоплення сіл і міст зазвичай починається зі спорудження шибениць, на яких німецькі кати вбивають перших мирних жителів що попалися під руку. При цьому фашисти залишають шибениці з повішеними на багато днів і навіть на декілька тижнів. Так само вони вчиняють з тими, когорозстрілюють на вулицях міст і сіл, залишаючи трупи по багато днів неприбраними» [12, 230–235].

Таку поведінку німецьких солдат пояснює командуванню один із німецьких генералів, виправдовуючи дії своїх підлеглих: «Німецький солдат не може розглядати мешканців цієї країни як рівних... [13, 256]. Ось і справжня політика щодо населення рейхскомісаріату України.

У часописі «Волинь» від 21 вересня 1941 р. опубліковано статтю, у якій ідеться про те, як німецьке керівництво вдавалося до нахабної відкритої брехні та дезінформації населення. У щоденнику «Soldatenzeitung der Ukraine» ніби схарактеризовано українців у прихильному характері. Автор, відомий знавець українських традицій Гекель докладно доповідає про українську державницьку традицію, велику українську княжу державу, віковичну боротьбу українського народу з московськими й польськими зазіханнями на знищення України, що цей український народ в теперішній боротьбі за свободу Європи беззастережно стоїть на боці Німеччини [14, 3]. Читаючи ці рядки, можна й справді повірити, що німецьким солдатам давалися настанови з повагою ставитися до українського населення і допомагати в здобутті ними прав та свобод.

Зрозуміло, що обидві сторони не були відвертими, радянське керівництво намагалося показати німців справжніми монстрами, що підтверджують вищеописані свідчення. Не відставало від них і німецьке керівництво, постійно нагадуючи про негативні сторони радянської колгоспної системи. Хотілося б зазначити, що наслідки окупаційної політики 1941–1944 рр. говорили самі за себе.

У пресі та на листівках постійно порівнювалося і наголошувалося на тому, як погано жили українці за більшовиків і яке світле майбутнє їх чекає за управління німців. У луцькій газеті, «Козятинська газета», проскурівській газеті «Український голос» постійно наголошувалося, що німецька армія звільнила український народ від радянського керівництва, яке прагнуло повного його знищення [9].

Масовано нав'язувалася думка про те, що більшовики планово організували в Україні голод, а їхня політика була спрямована на винищення українського народу. Усіх людей позбавлено елементарної людської гідності. Усі прагнення людини полягали лише в тому, щоб заспокоїти фізичний перманентний голод.

Через друковані видання населення окупованих територій переконували в тому, що Радянський Союз готувався до наступу на весь світ. Будувалися могутні укріплення, виготовлялася різноманітна зброя, мобілізувалися всі можливі сили на Захід. До того знахабніли пропагандисти, що писали й говорили де і що тільки могли, щоб морально принизити українців та підірвати державницькі традиції і віру у створення власної держави.

Крім того, окупаційна влада переконувала місцеве населення, що лише завдяки війні вони стали вільними, що західні країни вже не могли спокійно спостерігати, як більшовики знущаються з людей і знищують таку прекрасну давню культуру [15, 2].

Пізніше, у січні 1942 р., щоб підняти настрої населення окупованих територій, оскільки воно почало втрачати віру в «непереможну» армію, німецьке керівництво та його прислужники почали навіювати людям, що війна – це взагалі щось романтичне. Її початки кореняться переважно в тому ірраціональному уособленні людини, що руйнує спокій, мир, буденність, застій і сірість. Туга за новими, сильними, гострими переживаннями гнала людину не раз у далекі походи, далекі небезпечні мандри на змагання й боротьбу. У часописі «Волинь» за січень 1942 р. ця думка часто проходила червоною ниткою [16, 1].

Відділи пропаганди, які функціонували не лише в кожній області, а й у кожному районі, місті, докладали максимум зусиль для того, щоб посилити інформаційно-психологічний вплив на населення. Що вони тільки не робили. В одній із номерів «Волині» від 18 грудня 1941 р. було опубліковано статтю про те, що українські студенти, продовжуючи спільний історичний шлях із німецьким народом, здавна навчаються в німецьких університетах. Що в німецьких вищих навчальних закладах здобувли такі відомі українські діячі, як Іван Хмельницький, Іван Палетика, Василь Стефанович, Семен Годоровський та багато інших. Григорій Сковорода, виявляється, поміж усіх інших народів найбільше шанував український і німецький. Для підтвердження цих слів було наведено таку невелику статистику: у літньому семестрі 1941–1942 навчального року навчалося в німецьких університетах із 464 студенти з інших країн, серед них – 319 українців. Це число українських студентів збільшилося за рахунок напливу студентів із Волині та Галичини [17, 3].

Інформаційний вплив застосовувався також в усіх суспільно-культурних заходах, які проводилися з дозволу відділу пропаганди. У більшості міст та містечок Волині та по всій території Правобережної України почали свою роботу театральні колективи. У Львові під мистецьким проводом режисера Й. Стадника від липня 1941 р. почав працювати український міський театр. Репертуар театру складався переважно з народних побутових вистав. У Житомирі – міський театр під мистецьким проводом І. Клепаченка, вистави «Запорожець за Дунаєм», «Наталка Полтавка».

Але недовго продовжувалася така ліберальна і прихильна до українців політика окупаційної влади. Уже наприкінці 1941 – на початку 1942 рр. гітлерівці показали свої справжні наміри. Так, уже 14 листопада 1941 р. у Рівненському гебітскомісаріаті з'явилося оголошення Генерального комісара Шосне в Бресті Литовському, про те, що у зв'язку з нестачею палива та запобігати дуже великій небезпеці поширення інфекційних хвороб, спричинених війною, всі школи Рівненського гебітскомісаріату будуть закриті. Усі вчителі й учні старшого віку повинні зайнятися за посередництва урядів праці суспільно корисною працею [18, 1]. Відповідно до зазначеного оголошення, справді, за декілька днів усі школи Рівненської області були закриті.

Справжню політику, яку проводили гітлерівці, ми бачимо також із реакції Еріка Коха на те, що в Україні працюють не лише 4-класні народні школи, а й значна кількість інших шкіл та гімназій, на які він не давав дозволу. Він зауважив, що в той час, коли в самій Німеччині зростання освіти стоїть на місці і навіть життєво важливі професії, такі як лікар, не можуть мати необхідного розвитку, абсолютно не має значення чи буде в Україні підвищуватися освіта, яку німецька влада може планувати лише через десять років [7, 168].

24 жовтня 1942 р. було видано розпорядження рейхскомісаріату України Коха генералкомісарам про закриття на Україні шкіл та інститутів і про відправку викладачів та учнів на примусові роботи до Німеччини. Водночас він вимагав, щоб крім 4-класних народних шкіл не було жодної, яку він не дозволив. Звернув увагу також на те, що й 4-класні школи можуть працювати тільки тоді, коли він переконається в їх потребі [7, 169].

Висновки. Політика окупаційної німецької влади намагалася переконати місцеве населення в тому, що їх чекає велике майбутнє під керівництвом Великонімеччини. Із газет та листівок яскраво показували «щасливе» життя селян, яким, відповідно до нового земельного закону обіцялася земля в індивідуальну власність. Діти могли навчатися в школах, дорослі в училищах, міські жителі могли відвідувати театри, кінотеатри, брати участь у суспільних організаціях. Але головною умовою було те, що все це мало відбуватися під пильним наглядом окупаційної влади та з дозволу місцевого керівництва, та й то лише в перші місяці окупації.

Список використаної літератури

1. Крысько В. Г. Секреты психологической войны. Перипетии психологической войны [Электронный ресурс] / В. Г. Крысько. – Режим доступа : <http://www.eartist.narod.ru/text19/011.htm>
2. Панарин И. Н. Информационная война, PR и мировая политика / И. Н. Панарин. – М. : Горячая линия – Телеком, 2006. – 352 с.
3. Из протокольной записки совещания Гитлера с руководителями рейха о целях войны против СССР от 16 июля 1941 г. // Уничтожение евреев СССР в годы немецкой оккупации (1941–1944) / ред. Ицхак Арад. Яд Ва-Шем. – Иерусалим : [б. и.], 1992. – С. 42.
4. Амеженко Н. О. Велика Вітчизняна війна в документах розсекречених фондів Державного архіву Волинської області / Н. О. Амеженко, Г. М. Ревуха // Волинь у Другій світовій війні та перші повосенні

- роки : матеріали наук. істор.-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк : [б. в.], 1995. – С. 23 ; Амеженко Н. О. Фонд Р-392 «Картотека колишніх радянських військовополонених» в Державному архіві Волинської області – важливе джерело до історії краю Другої світової війни / Н. О. Амеженко // Волинь у Другій світовій війні та перші повоєнні роки : матеріали наук. істор.-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці Перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк : [б. в.], 1995. – С. 24 ; Купай А. М. Волинь в роки окупації (за фондами [Волинського] обласного архіву) / А. М. Купай // Волинь у Другій світовій війні та перші повоєнні роки : матеріали наук. істор.-краєзн. конф., присвяч. 50-й річниці Перемоги над фашизмом (19–20 квіт. 1995 р.). – Луцьк : [б. в.], 1995. – С. 24.
5. Косик В. Українсько-польське протистояння під час німецької окупації [Електронний ресурс] / Володимир Косик. – Режим доступу : <http://forum.pravda.com.ua/read.php?10,211075813>
 6. Ленартович О. Ю. Політика окупаційної влади на Волині в роки Другої світової війни та засоби її реалізації / О. Ю. Ленартович // Загальні питання історії. – 2009. – № 22. – С. 279–287.
 7. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні : зб. док. і матеріалів. – К. : Держ. в-во політ. л-ри УРСР. – С. 66.
 8. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. Р-69, оп. 1, спр. 2, арк. 15–17.
 9. Держархів Волинської обл., ф. Р-69, оп. 1, спр. 19, арк. 1–3.
 10. Шлях до добробуту // Волинь. Часопис для Волині. – 1941. – 7 верес. – С. 3.
 11. Конкурс // Волинь. Часопис для Волині. – С. 4.
 12. Россия и СССР в войнах XX века: Потери вооруженных сил: Статистическое исследование / под. общ. ред. Г. Ф. Кривошеева. – М. : Олма-пресс, 2001. – С. 230–235.
 13. Гейер Г. IX армейский корпус в Восточном походе 1941 года / Г. Гейер // Макензен Э. фон. От Буга до Кавказа: III танковый корпус в кампании против Советской России 1941–1942 годов / пер. с нем. К. Степанчикова, Е. Первушиной ; сопр. ст. А. Исаева ; коммент. В. Гончарова, А. Исаева, К. Степанчикова. – М. : АСТ-Транзиткнига, 2004. – С. 256.
 14. Українські студенти у німецьких високих школах // Волинь. Часопис для Волині. – 1941. – 18 груд. – С. 3.
 15. Наказ хвилини // Волинь. Часопис для Волині. – 1941. – 28 груд. – С. 2.
 16. Німецький часопис про Україну // Волинь. Часопис для Волині. – 1941. – 21 верес. – С. 3.
 17. Настрій і завдання // Волинь. Часопис для Волині. – 1942. – 18 січ. – С. 1.
 18. Закриття шкіл на Волині // Волинь. Часопис для Волині. 1941. – 30 листоп. – С. 1.

Євгеній Михальчук, Олена Іванічек

Ставлення тоталітарних режимів до Української греко-католицької церкви у роки Другої світової війни

У статті проаналізовано діяльність УГКЦ в роки Другої світової війни та ставлення до Церкви радянського та німецького тоталітарних режимів; дано об'єктивну оцінку значенню УГКЦ у церковно-релігійній, культурній та національній історії України в зазначений період. Розкрито актуальність вивчення основних принципів функціонування УГКЦ під час Другої світової війни.

Ключові слова: радянська, Російська православна церква, Українська греко-католицька церква, автокефалія, духовенство, репресії, тоталітарний режим.

Михальчук Евгений, Иваничек Елена. Отношение тоталитарных режимов к Украинской греко-католической церкви в годы Второй мировой войны. В статье рассмотрена деятельность УГКЦ в годы Второй мировой войны и отношение к Церкви советского и немецкого тоталитарных режимов; дана объективная оценка значению УГКЦ в церковно-религиозной, культурной и национальной истории Украины в отмеченный период. Раскрыта актуальность изучения основных принципов функционирования УГКЦ во время Второй мировой войны.

Ключевые слова: советизация, Русская православная церковь, Украинская греко-католическая церковь, автокефалія, духовенство, репрессии, тоталитарный режим.

Mikhailchuk Eugene, Ivanichек Elena. □The Attitude of Totalitarian Regimes to Church During the Second World War. At the present article there were examined activity of UGKC in the years of Second world war